

АД 242. Історія мужності, братерства та самопожертви

КУПИТИ

Про книгу

Книга про 242 дні боїв в аеропорту Донецька, або в АДУ — як його назвали оборонці летовища — це майже шість десятків свідчень «кіборгів», коментарі військових експертів та військових аналітиків з України, Росії, США та Канади, представника Генерального штабу Збройних сил України. Але головне — про життя і смерть, про відчайдушність і страх, про любов і дружбу, про те — що і чому захищали у терміналах ДАПу українські бійці — читайте у розповідях безпосередніх учасників оборони Донецького аеропорту.

Читайте, аналізуйте та робіть свої неупереджені висновки!



Радіо Свобода
radio Liberty.org

АД

АЕРОПОРТ

ДОНЕЦЬК



242

ІСТОРІЯ МУЖНОСТІ,
БРАТЕРСТВА
І САМОПОЖЕРТВИ

ФОТОГРАФІЇ СЕРГІЯ ЛОЙКА



Унікальні аудіо- і відеоматеріали

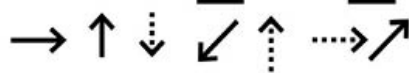




АД

АЕРОПОРТ

ДОНЕЦЬК



242

ІСТОРІЯ МУЖНОСТІ,
БРАТЕРСТВА
І САМОПОЖЕРТВИ

ФОТОГРАФІЇ СЕРГІЯ ЛОЙКА

ХАРКІВ
2016



КЛУБ
СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ



Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
2016

ISBN 978-617-12-0202-3 (epub)

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Електронна версія зроблена за виданням:



A28 АД 242. Історія мужності, братерства та самопожертви. — Харків : Книжковий Клуб
«Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. — 352 с. : іл., кол. вкл.

ISBN 978-617-12-0097-5

УДК 94(477)
ББК 63.3(4УКР)6

Над книжкою працювали:

*Андрій Дубчак, Артем Рибаків, Аліна Швидко, Богдана Костюк, Влад Яцків,
Галина Терещук, Дар'я Бунякіна, Жанна Безп'ятчук, Євгенія Назарова, Євген Насадюк,
Ірина Бреза, Ірина Стельмах, Марія Сабова, Михайло Штекель, Олег Інзик,
Олена Герасим'юк, Олена Гурмач, Олена Ремовська, Олена Поляковська,
Яна Борщ, Ярослава Трегубова, Юлія Чеп'юк*

Автор проекту та укладач книжки *Ірина Штогрін*

Організаційна підтримка: *Інна Кузнецова, Оксана Точаненко, Мар'яна Драч*

У оформленні обкладинки використано фотографію *Шаміля Жуматова* (агентство *Reuters / Pixstream*)

Кольорові фото *Сергія Лойка*

Інфографіку на передній форзац розроблено і надано
Інформаційним агентством «Слово і Діло»

Карти на задній форзац надано за узгодженням з *УКМЦ*



Дизайнер обкладинки *Юлія Сорудейкіна*

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2016

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2016

Передмова

Аеропорт був буфером між двома світами.
«Кока», боєць 79-ї аеромобільної бригади

Слово від себе

Коли наприкінці 2013 року мій колега Андрій Дубчак, повернувшись після стріму з Майдану, сів за комп'ютер і накреативив аватарку для Facebook, на якій перстень із написом «Україна» повис у мороці над толкінівською битвою з армією Мордора, майбутнє дало про себе знати.

Нам не хотілося вірити у зле, і ми напосілися на Дубчака — мовляв, не множ песимізм, а краще начакловуй світлі перспективи. Андрій нас не послухав і, щоб ми швидше втрачали ілюзії, зробив інсталяцію з протигаза та колючого дроту у себе на столі. Вочевидь, побувавши 1 грудня на вершечку енергетичного вихору Майдану, знімаючи море людей камерою GoPro з маківки «йолки» (це відео поширили світові агенції), Дубчак відчув щось більше, ніж могли тоді передбачити ми.

Може, вулицю Інститутську, на якій він уперше побачив убитих людей, може, беззахисність Небесної Сотні з її дерев'яними щитами та пластиковими касками, може, холодний асфальт під колінами затиснутих у кільце комісарами «русской весны» харківських та донецьких активістів Євромайдану, а може, й «зелених чоловічків», відтиснутий Крим і підпалений зсередини Донбас.

Але коли через рік, у грудні 2014-го, Андрій змінив картинку, додавши туди вежу Донецького аеропорту, всі вже розуміли, де саме та толкінівська «Чорна брама, що розділяє світи».



Скриншот обкладинки facebook-сторінки Андрія Дубчака, зроблений у грудні 2014 року

Ми відчуваємо майбутнє. Воно промовляє до нас зі сторінок написаних книг, стукає з того боку комп'ютерних моніторів, засилає образи й слова з широкоформатних кіноблокбастерів. Водночас ми самі постійно форматуємо його. Ми змінюємо майбутнє нашими діями, засіваємо те, що ще не стало реальністю, нашими ідеями й фантазіями.

Тож чи варто дивуватися, що уся атмосфера ДАП: його коридори, його небезпека, що чатує за кожною стіною, і зверху, і знизу, його невтишний бій, його неможливість зробити крок назад, його морок і світло, стали такими собі перенесеними у життя Counter-Strike чи тими іншими «стрілялками», якими так любляють бавитися хлопчики віком 10+.

У Донецькому аеропорту все стало реальністю: зброя грілася в руках, танк стріляв прямою наводкою, і осколки мін таранили бронжилети, і поранення горіли болем, і смерть забирала назовсім того, кого щойно торкався рукавом.

От тільки затятість захисників виявилася якоюсь незбагненою, якоюсь нелогічною і для багатьох неочікуваною. Тому й з'явилося

слово «кіборг». Бо як іще назвати тих, хто без сну і їжі, у цілковитому оточенні й удень і вночі боронить те, що, здається, вже жодної цінності ні для кого не становить?!

Ця «безцінна цінність» Донецького аеропорту, як видається, тільки у тому і полягала, що саме це місце раптом захотіли захищати. І то так захотіли, ніби вся Україна, з її синім небом та золотими полями, з її дітьми та дівчатами, з її матерями, що чекають і вірять, стояла за аеропортом і дивилася з надією на тих кіборгів, мов на останніх своїх захисників.

Так чомусь сталося. А може, так мало статися?!

Уся гіркота анексії Криму, уся безкарність «зелених чоловічків», усі «відтиснуті» військові частини, літаки й кораблі, уся нахабність і демонстративна жорстокість «русской весны», уся заблокована «мирним населенням» військова техніка, усі інформаційні бомби про «розп'ятого хлопчика», уся зрада і боягузтво, уся ця добре спланована тотальна навала раптом, як казав Гегель, «перейшла у своє інше» — у затятий спротив.

Дія викликала протидію. Місце цієї протидії могло бути будь-де. Але історія вибрала для себе нещодавно оновлений Міжнародний аеропорт «Донецьк» імені Сергія Прокоф'єва.

Попередження для читачів

Ця книга, як і сотні інших книг та фільмів, які розповідатимуть про 242 дні боїв в АДУ (аеропорту «Донецьк»), ніколи не приносить заспокоєння чи насолоди. Читати, слухати й дивитися про аеропорт — боляче.

«Таке життя», — як писав Курт Воннегут у своїй «Бойні номер п'ять». Так уже влаштований світ, що посеред мороку і смороду безглузвих масових убивств, які назвали «війною», у критичні моменти завжди з'являються ті, хто рятує інших, часто ціною власного

життя й страждань, здебільшого навіть не усвідомлюючи до кінця, чому вони це роблять.

І навіть розпитувати про це — справа не з легких. Не завжди ті, хто «пройшов крізь вогонь», хочуть і можуть говорити. Пережите тримає їх у напруженні, приходять у снах голосами загиблих товаришів, знову й знову стріляє танками і пробиває захист снайперськими кулями. А той, хто запитує, мимохіть приміряє на себе почуте й просто не уявляє, що робив би сам, якби там був.

Оборонці Донецького аеропорту теж цього не уявляли, але йшли туди. Ішли тому, що цей шмат бетону, ця стандартна металево-гіпсокартонна конструкція перетворилася для них на толкінівську «Чорну браму», а ця точка на карті стала місцем їхньої індивідуальної війни, місцем битви з Мордором за перстень володаря світу, на якому вибито «Україна». Конструкція не витримала, перстень розплавився, Україна залишилася.

З огляду на це зібрані у книзі розповіді захисників Донецького аеропорту — усе опубліковане про оборону ДАП і те, що буде писатися, — можуть стати поштовхом для самовизначення: усе одно вам чи ні, за якими правилами жити, чи потрібні вам свобода і справедливість і чи справді країна, яку ви вважаєте своєю, вартує того, щоб за неї так боротися.

Короткий опис подій

Початок оборонної епопеї поклала відмова 3-го полку спеціального призначення ЗСУ виконати ультиматум бойовиків і без бою покинути Донецький аеропорт.

Спецпризначенці прибули в аеропорт ще у квітні 2014 року. Вони просто перебували на території, щоб тримати під контролем стратегічний об'єкт, оскільки під час так званої «Русской весны»

сепаратисти вивісили на терміналі прапор угруповання «ДНР». Проте аеропорт і далі працював у штатному режимі.

Українські військові, щоб не лякати цивільних, за наказом розмістилися в ангарі й не заходили у термінали. Пізніше, за їхніми словами, вони охороняли завезені туди бюлетені. Центральна влада ще сподівалася, що Донецьк візьме участь у дострокових президентських виборах.

У ніч з 25 на 26 травня бойовики зайняли підходи до аеропорту й проникли у новий термінал. Вони запропонували українському спецпідрозділу «постріляти у повітря» і через визначений час без втрат покинути об'єкт. Українські військові у відповідь зайняли оборону й викликали підмогу.

Перший постріл 26 травня зробив український спецпризначенець. Він побачив на даху нового терміналу бойовика, який цілився з ПЗРК (переносного зенітно-ракетного комплексу) «Ігла» у літак, що пролітав на малій висоті над аеропортом. Розповідь про це з перших уст є у книзі.

Бійці 3-го полку Кіровоградського спецназу організували у Донецькому аеропорту вогневі позиції й відпрацювали тактичні прийоми оборони об'єкта, який не мав особливих укріплень, підземних бункерів та ходів. Новий термінал ДАП, як і більшість сучасних споруд, складався переважно з металевих конструкцій, скла й гіпсокартону.

Особлива роль в організації захисту й утримання аеропорту «Донецьк», за словами безпосередніх учасників оборони ДАП, належить полковнику Олександру Трепаку (позивний «Редут»). Трепак не лише організував оборону приміщень ДАП, а й створив систему роботи артилерії, так звану карусель, за якою «арта працювала» по

дальній, середній і ближній зонах, допомагаючи зупиняти атаки бойовиків. Бійців спеціально вчили таким чином коригувати вогонь.

Багато нестандартних ефективних рішень, які рятували життя й стримували супротивника, належать старшому лейтенанту Євгену Подолянчуку з позивним «Скаут», командиру групи, вихованцю Пласту, відміннику факультету розвідки Академії сухопутних військ.

Двадцятитрьохрічний Євген Подолянчук загинув 14 вересня 2014 року, захищаючи Донецький аеропорт. «На ньому все трималося. Він усе придумував і організовував. Він усіх заряджав і підтримував», — кажуть про Подолянчука його бойові товариші.



Євген Подолянчук на позиції у ДАП. Кадр із фільму «Ніхто, крім нас»

Кіровоградські спецпризначенці утримували ДАП, фактично перебуваючи в облозі. З ними була ще рота 93-ї бригади. За три місяці боїв оборонці аеропорту виснажилися, мали убитих і поранених. У вересні на підмогу прорвалися бійці «Правого сектору». А коли полковник «Редут» отримав поранення і був евакуйований, на оборону Донецького аеропорту з жовтня 2014 заступили десантників.

Усю відповідальність за організацію оборони ДАП узяв на себе Максим Миргородський (позивний «Майк»), тоді майор ВСУ, командир 1-го батальйону 79-ї аеромобільної бригади.

Ті, хто воював разом із «Майком», дають йому найвищу оцінку. За розповідями бійців, командирські й людські якості Максима Миргородського стали одним зі своєрідних магнітів, які заохочували добровольців іти в аеропорт.

Запит на командира, якому можна довіряти, у Донецькому аеропорту був реалізований. І не тільки «Майк» чи «Маршал», якому належить першість в організації ефективної інформаційної кампанії з формування впевненості, що «Україну є кому захищати», а й багато інших людей проявили себе талановитими командирами.

Дехто з них мав за плечима війну в Афганістані, участь у миротворчих операціях, військову освіту, а деякі проявили командирські здібності, не пройшовши до цього навіть строкову службу.

До цього додалася і потужна підтримка суспільства, і волонтерська допомога у вигляді спеціального обладнання, і постійна увага ЗМІ, і «стратегічна зброя» — дитячі малюнки та листи. Захисники Донецького аеропорту мали ті малюнки за талісмани, носили їх за бронежилетами, розвішували на стінах, запихали під броню танків та БТР. Бійці кажуть, що дитячі листи підтримували їхній дух у найважчих ситуаціях.

У подальшому військовослужбовці ЗСУ і бійці українських добровольчих батальйонів ішли захищати ДАП не за наказом, а добровільно. У розповідях учасників оборони часто зустрічається фраза: «Я хотів потрапити в аеропорт».

І це при тому, що не лише перебування у ДАП, а й сама дорога до нього були смертельно небезпечними. Особливості проходження конвоїв,

що під обстрілами доставляли у термінали на ротацію бійців, боєкомплект, воду та харчі, а назад забирали поранених та убитих, детально описані захисниками аеропорту як надзвичайно вражаючі епізоди.

З кінця серпня 2014 року бойовики почали використовувати проти захисників ДАП системи залпового вогню «град», «ураган», артилерію й танки.

Активізацію атак на ДАП з початком осені експерти пізніше пов'язали з підготовкою до підписання 5 вересня Мінського протоколу і 19 вересня — Мінського меморандуму, що зафіксували досягнуті у столиці Білорусі домовленості про врегулювання конфлікту на сході України. Відповідно до них мало відбутися негайне припинення вогню, а також відведення важкого озброєння від узгодженої лінії розмежування. Ця лінія встановлювалася по тих позиціях, які займала кожна зі сторін станом на 19 вересня.

Захисники Донецького аеропорту, попри постійні атаки супротивника, на той час утримували летовище, а це означало, що лінія розмежування щонайменше мала б проходити територією ДАП або ж околицями Донецька. Саме звідти, на 15 км в обидва боки, згідно з домовленостями, треба було відводити важке озброєння.

Між тим Донецький аеропорт у Мінських домовленостях не згадується, але до Меморандуму додано таблицю географічних координат населених пунктів на лінії зіткнення та карту відведення озброєння. Саме на ці додатки посилаються ті, хто звинуватив Петра Порошенка у тому, що він «здав ДАП у Мінську».

Натомість президент Порошенко уже з жовтня починає активно згадувати захисників Донецького аеропорту у своїх виступах, зустрічається з кіборгами і навіть телефонує їм у термінал. За його словами, у ДАП захищають «всю Україну», адже якщо здати аеропорт

«Донецьк», то «ворог буде в Борисполі чи у Львові». Президент каже, що слово «кіборг» стало «символом незламності українського духу, того, як українці вміють воювати».

Водночас ситуація в районі Донецького аеропорту, попри оголошене перемир'я, дедалі ускладнюється. Колишній керівник зовнішньої розвідки України генерал Микола Маломуж в ефірі Радіо Свобода заявляє, що у жовтні до ДАП бойовики «підтягнули систему “Тюльпан” із боезарядами до 130 кг, що використовуються для нанесення ударів по бліндажах та укріплених спорудах». Маломуж стверджує, що це російське озброєння, оскільки українська армія «тюльпанів» не має.

Настає час, коли навіть просто перебувати на території Донецького аеропорту — випробування не для слабких духом, не те що тримати оборону й відбивати атаки.

Попри це, бійці знаходять іще сили для жартів, іронізують щодо побутових умов та страшилок російської пропаганди.

Про одну з тез інформаційної війни, що примусила ненавидіти українців, а саме щодо «переслідувань російськомовних», активіст Майдану, доброволець ДАП, а пізніше капітан-лейтенант ВМС Максим Музика сказав: «Мені завжди хотілося висловитися про “ущемлення росіян”. Так ось, пліч-о-пліч зі мною, російськомовним патріотом, воюють у Донецькому аеропорту хлопець із Ростова і колишній офіцер Псковської дивізії. По рації переговори ведуться у 99 % випадків на “армійському діалекті” російської мови із застосуванням відповідної лексики».

Журналісти Радіо Свобода спільно з колегами із веб-порталу «Слово і Діло» склали перелік підрозділів, бійці яких захищали Донецький аеропорт і позначили на мапі аеропорту ключові дати оборонної епопеї.

За рахунок того що в умовах щоденних тривалих боїв у самому ДАП і на прилеглих територіях спільно тримали оборону та взаємодіяли представники різних військових підрозділів і родів військ, бійці ДУК «Правий сектор» та інших добровольчих батальйонів, виникла принципово нова спільнота захисників України. По-суті, під час оборони Донецького аеропорту сформувався кістяк нової народної армії України.

Вежа Донецького аеропорту стала впізнаваною, її зображення активно поширювали у соціальних мережах як символ затиї боротьби. І на момент, коли через щоденні обстріли з танків 13 січня 2015 року вежа ДАП упала, вона вже стала мемом і жила своїм віртуальним життям.

Тож із кінця травня 2014 року проросійські бойовики та сепаратисти весь час атакували аеропорт, але українські бійці тримали оборону навіть після того, як ДАП повністю втратив стратегічне значення.

Кіборги вийшли з термінала аж наприкінці січня 2015 року, коли бойовики підірвали колони й обвалили перекриття поверхів, а операція із деблокування зазнала невдачі. У ніч на 21 січня частина оборонців ДАП під прикриттям туману пішки покинула аеропорт, а частина залишилася з пораненими, і всі вони потрапили у полон.

Хто атакував Донецький аеропорт

Серед тих, хто атакував захисників аеропорту «Донецьк», були як так звані ополченці-сепаратисти — місцеві жителі та перебіжчики-силовики, які підтримали ідею відділення Донбасу від України, так і приїжджі бойовики — громадяни Росії та інших країн, які приїхали повоювати, а також кадирівці й «відпускники» російських військових підрозділів.

Захисники Донецького аеропорту називали своїх супротивників «орками», «зомбі» або «сепарами», а ті їх — «укропами»,

«майданутими» й «украми».

Захисник Донецького аеропорту Тарас із позивним «Вальтер» так змалював у розповіді Радіо Свобода свого ворога: «Ворогом у першу чергу є верхівка влади у Кремлі. А маріонетки на Донбасі — це люди, які не мають ні Батьківщини, ні державності, ні прапора. Люди, які народилися хай ще за Радянського Союзу, але в Україні. Люди, які жили в Україні, але ніколи її не любили, не поважали. А коли їм пообіцяли краще майбутнє, вони відразу зрадили. Серед цих людей є навіть дуже багато молодих хлопців, які у свій час проходили строкову службу в українській армії, у Збройних силах України, складали присягу — і вони її зрадили, оце найбільша біда».

У свою чергу прихильники сепаратизму, які брали участь у боях за Донецький аеропорт, теж називають українських бійців «зрадниками, бо зрадили нашу спільну велику країну — Радянський Союз і продалися олігархам та американцям».

Шахіда Якуб, журналіст «Настоящего времени» — спільного проекту Голосу Америки та Радіо Свобода, — працюючи над документальним фільмом про останні дні оборони Донецького аеропорту («Аэропорт Донецк»), записала кількох сепаратистів та бойовиків.

Один із них, формально громадянин України, житель Донеччини, колишній афганець, учасник операції з захоплення Слов'янська з позивним «Душман», так пояснює свою участь у боях: «Людина дає присягу одну — батьківщині. Я її дав — Радянському Союзу. Земля у нас одна, я не міг її ділити. Ну, так і вийшло. Я знаходжусь на своїй батьківщині — на Донбасі».

«Душман» каже, що спочатку воював у Слов'янську, а потім став інструктором, погодившись на пропозицію командира батальйону «Восток» Ходаковського:

«Двадцять п'ятого травня 2014 був виїзд батальйону “Восток” з площі Леніна. Я з Ходаковським зустрівся. Операція мала бути блискавичною, за даними, все мало складатися добре. В аеропорту стояв кіровоградський спецназ, і ми мали їм поставити ультиматум, щоб вони пішли. Ніхто не думав, що восьмимільярдний проект буде настільки знищений», — розповів сепаратист.

За його словами, «вночі в аеропорт пішла група російських добровольців — група “Іскра”, група Чеченської республіки і наша слов'янська група. Групи були підготовлені, але у нас не вистачало протиповітряного озброєння. Єдине, що з важкого було, — це АГС-17 (станковий автоматичний гранатомет. — *Ред.*) і два боєкомплекти до нього. Нам відкрили карткою пожежний вхід».

«Душман» пояснює, що усі були впевнені, що ворог «подивиться на нашу силу й покине територію аеропорту», але сталося інше. Він каже, що, перебуваючи на даху, побачив вертольоти і літаки й скомандував усім спускатися вниз. «Нас почали обстрілювати, але ховатися в аеропорту було ніде, бо там “глухих” приміщень майже немає, а відходити у поле було б просто самогубством».

Коли до шостої вечора уже були поранені та убиті, то, за словами «Душмана», вирішили підігнати «КамАЗи» й виїжджати з аеропорту. В один «КамАЗ» повантажили поранених і сіли самі, а в інший завантажилася група «Іскра».

«Я йому казав не садити людей в одну машину. Це були добровольці з Російської Федерації, хороші хлопці. Їхній “КамАЗ” був обстріляний з гранатометів і стрілецької зброї, повністю вся група загинула. З урахуванням того, що розстріляли два “КамАЗи”, десь біля 50 людей загинули», — стверджує «Душман».

Серед тих, кого записала Шахіда Якуб, є й громадянин Росії Арсеній Павлов із позивним «Моторола», внесений у перелік осіб, яким

заборонено в'їжджати на територію Євросоюзу.

«Моторола» розповів, що приїхав до України «захищать русских», бо на Майдані — «фашисти», а у нього ще «після Осетії й після деяких чеченських подій, коли там ловили українців у Чечні, негатив був до України». Про себе «Моторола» каже, що був військовим, «чотири з половиною роки прослужив у російській армії, з них три роки у морській піхоті й рік та сім місяців у спецназі ГРУ».

Зі слів «Мотороли», «його люди зі “Спарти”, люди Гіві у взаємодії з людьми “Сомалі”, “Пятнашки” й Російської православної армії могли за тиждень зачистити аеропорт повністю», але завадили Мінські домовленості.

«Вони просто жили там, поки нам не дали наказ взяти їх штурмом», — каже він про захисників Донецького аеропорту.

Ватажок бойовиків каже, що «українські й російські ЗМІ роздули з цього таку епопею, прямо “куликовську битву” зробили, а насправді ми просто виконали завдання — взяли під контроль будівлю».

«Моторола» наголошує, що кіборги утримували невелику частинку термінала, і, якби йому дозволили, він «прямо там би їх спалив». Але при цьому бойовик заперечує, що його люди використали газ проти захисників ДАП і в свою чергу перекладає відповідальність за хімічну атаку на український Генштаб.

«Ну звідки у нас газ? Який? Пропан-бутан? Це їхнє керівництво не пожаліло їх. Спочатку використало проти них “гради”, “урагани”, загнало їх у кут, а потім хотіло їх знищити як свідків. Тож вони використали газ. Вони їх там весь час методично знищували», — каже бойовик.

Так само «Моторола» заперечує, що убивав полонених, зокрема захисника ДАП колишнього миротворця ООН Ігоря Брановицького.

«Я полонених не розстрілюю. Це не моє завдання. Прийде час, прийдуть люди, які їх розстріляють. Я навіть не знаю, про кого ви говорите. Для мене вони були всі один на одного схожі», — стверджує Арсеній Павлов.

Попри це моніторингова група Amnesty International повідомляє, що має інформацію про свідків, які бачили, як Павлов убив полоненого кіборга Брановицького.

Ідеться про це й у кількох спогадах бійців, надрукованих у цій книжці.

Як збирали матеріали для книги

Радіо Свобода почало висвітлювати події у Донецькому аеропорту ще задовго до того, як стало зрозумілим, що саме цьому місцю випала чи не ключова роль у знищенні міфу про неспроможність українців захищатися.

За великим рахунком, робота над документальною книгою про оборону Донецького аеропорту розпочалася з того моменту, як ця точка на карті України стала гарячою.

Новини, фотографії, відео, коментарі, повідомлення у соціальних мережах — усе, що проливало світло на протистояння між проросійськими бойовиками, сепаратистами й українськими силовиками, ми публікували на сайті української редакції Радіо Свобода, висвітлювали у радіопрограмах та телепроектах.

Журналісти Радіо Свобода спочатку почали записувати розповіді волонтерів, які допомагали захисникам аеропорту, а пізніше, коли це стало можливим, і самих кіборгів.

Спеціально для книги розповіді захисників летовища почали збирати з травня 2015 року. Тоді багато бійців дозволяли називати тільки свій позивний або ім'я. У багатьох із них ще не загоїлись рани, душевний

біль не давав говорити, хтось із їхніх товаришів був у полоні, про когось не знали, де він — серед живих чи серед мертвих.

Журналісти й кореспонденти Радіо Свобода шукали контакти захисників Донецького аеропорту, йшли до них у госпіталі, їздили у військові частини й на полігони, напрошувалися у гості, зустрічалися у парках та запрошували бійців до студії.

Усіх ми просили назватися, повідомити, коли й у складі якого підрозділу були у ДАП, відновити хронологію подій і дати оцінку тому, що відбулося.

За час підготовки книги Радіо Свобода направило десятки інформаційних запитів до різних структур, щоб отримати потрібну інформацію чи дозвіл на інтерв'ю. Неодноразово ми зверталися до Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних сил України.

Також ми отримали узагальнюючу інформацію про участь ДУК «Правий сектор» в обороні аеропорту.

Як повідомила член Проводу руху «Правий сектор» Олена Білозерська, «орієнтовно 10 вересня на територію аеропорту зайшла група розвідки на чолі з командиром 2-ї штурмової роти ДУК ПС “Барсом”. Група відбула першу ротацію й 17 вересня повернулася на базу».



Перша ротація ДУК ПС на чолі з «Барсом» повернулася з ДАП на базу. 17 вересня 2014 року

Після них на оборону ДАП заступили бійці 5-го окремого батальйону і перебували там постійно на ротаційній основі до листопада. Тоді керівництво ДУК ПС вирішило вивести своїх бійців з терміналів і зосередитися на утриманні селищ Піски, Водяне та відвойованого Опитного.

«Усе, що ми могли зробити — утримати аеропорт, допомогти військовим його укріпити, — ми зробили. Зараз аеропортом будуть опікуватися тільки Збройні сили України», — сказав 12 листопада 2014 року комбат «Чорний».

Загалом в обороні безпосередньо Донецького аеропорту взяли участь 120 бійців ДУК ПС. Ще були ті, хто прикривав аеропорт з Пісків, але не були у самому ДАП.

Найбільше відзначились групи «Барса» й «Опера», але, за словами Олени Білозерської, ДУК ПС «вшановує усіх учасників оборони».

Представники інших підрозділів ЗСУ, які були в аеропорту, підтверджують сміливість, рішучість та активність бійців «Правого сектору».

Ось, наприклад, як розповідає про героїзм бійця ПС «Каспера» військовослужбовець із позивним «Фрол»: «Усе здригається щохвилини. Як чуєш звук міномета, то долетить через 5—7 секунд, і буде вибух. А від танків тільки спалах і розриває все. Біля нас розірвався снаряд. “Каспер” знайшов мене у диму і на ношах відтягнув у безпечне місце. Він мені життя врятував, а сам загинув через дві години від осколка міни. А в нього діти!»



Добровольці «Правого сектору» 18-річний Сергій Табала, позивний «Сєвер». Загинув. 19-річний студент КНУ імені Тараса Шевченка Святослав Горбенко, позивний «Скельд». Загинув

Окрім «Каспера», з бійців ДУК ПС загинули ще 19-річний студент факультету філології Київського університету імені Шевченка — Святослав Горбенко із позивним «Скельд» і 18-річний сумчанин — Сергій Табала із позивним «Сєвер».

Ще четверо бійців ДУК, «Сєва», «Морпех», «Хруст» і «Сифон», загинули у боях на території, що прилягає до Донецького аеропорту,

а троє — «Чорний», «Двадцять четвертий» і «Дальнобій» — у селищі Піски.

Медичну службу ДУК ПС «Госпітальєри» практично з нуля створила активістка Майдану медик-волонтер 19-річна Яна Зінкевич. Спочатку вона фактично самотужки займалася наданням невідкладної допомоги й евакуацією поранених з Донецького аеропорту.

За даними «Госпітальєрів», за час участі ДУК ПС в обороні ДАП з середини вересня 2014-го до кінця січня 2015-го поранення отримали 55 бійців ПС і 10 зазнали контузії. Точно відомо, що 17 з них були поранені безпосередньо у терміналах.

Командир ДУК Андрій Стемпіцький (позивний «Летун») вважає, що бійці Добровольчого українського корпусу «надихали інших своєю сміливістю, не будучи офіційним підрозділом, і вписали героїчні сторінки в історію оборони Донецького аеропорту, показали приклад незламності, високої мотивації й готовності воювати у найскладніших умовах».



Яна Зінкевич



За версією «Барса», захисників ДАП «почали називати кіборгами після бою, коли бійцям ПС на посту “Єнот” у старому терміналі разом з іншими захисниками вдалося відбити атаку омського спецназу».

Розповіді учасників боїв за аеропорт «Донецьк» згруповано у розділи, що відповідають періодам оборони ДАП. У окремий розділ винесені інтерв'ю з людьми, які не лише презентують певні умовні групи учасників подій (боєць, генерал, капелан, волонтер, журналіст, доброволець-майданівець), а й дають узагальнюючі характеристики оборони Донецького аеропорту.

Деякі думки цих учасників подій збігаються із висновками військових експертів та безпекових аналітиків України, Росії, США та Канади, що містяться у розділі «Коментарі».

Уже з перших інтерв'ю стало очевидно, що розповіді людей про те, що вони бачили на власні очі, відчували на дотик, пережили психологічно й фізично, попри свою «об'єктивну суб'єктивність», мають велике значення для розуміння подій. Деталі з оповіді одного учасника доповнюють лаконічну розповідь іншого, суха інформаційна канва обростає візерунками емоцій, збіги підштовхують висновки, і врешті з'являються відповіді на ключові запитання: що і чому захищали кіборги у ДАП усі 242 дні.

Розповіді захисників Донецького аеропорту



Розповіді захисників Донецького аеропорту

Квітень—серпень

«Сепаратисти прикривалися цивільними і нам не дозволяли стріляти», — спецпризначенець

Олександр, борець 3-го полку спеціального призначення ЗСУ, тримав оборону Донецького аеропорту п'ять місяців: з квітня до вересня 2014 року. Він розповідає, як охорона аеропорту впустила бойовиків, як сепаратисти вмовляли здати летовище без бою, а також про подолання психологічного бар'єру першого бою, подвиг водіїв підрозділу і вбивчий вплив російської пропаганди:

— Шостого квітня ми були на казарменому положенні. Увечері нам сказали збиратися, видали боєприпаси, зброю, необхідні речі. Ми повантажилися на «Урали» і поїхали до Кривого Рогу. Там сіли на літак, пам'ятаю його бортовий номер — 413-й. Потім його збили у Луганському аеропорту.

Ми не знали, куди летимо, доки не прочитали через ілюмінатори слово «Донецьк» на аеропорту. Коли ми увійшли, нас одразу розмістили, але у новий термінал не пустили: мовляв, там люди.

Наступного дня я повідомив сім'ю, що перебуваю в Донецьку. На той період там було тихо, тому рідні особливо не хвилювалися.



Новий термінал Донецького аеропорту під час проведення Євро-2012



Ми взагалі охороняли бюлетені. За день до того прилетів літак із бюлетенями, — здається, 15 тон їх привезли, — вивантажили й склали в ангарі. Наше завдання було охороняти ті бюлетені, адже планували, що вибори у Донецьку пройдуть. Відповідно у день голосування з дозволу наших старших до нас мали під'їжджати машини, вантажитися та їхати на дільниці.

Декілька машин — здається, три легкових машини — приїхали і трохи взяли бюлетенів. Це була якась незначна кількість, якісь крихти

з того, що було... І все.

Пам'ятаю, після всього ми ходили по аеропорту і натикалися на написи: «Дільниця така, дільниця така». Це працівники аеропорту планували розміщувати дільниці, понатягували нитки з папірцями. Та не так сталося...

Перший штурм

— Усе змінилося одразу після виборів — з неділі на понеділок 26 травня відбувся перший штурм. За день до цього, о 10-й годині вечора, сепаратисти намагалися провести розвідку, під'їхали до нас майже впритул і зайняли позиції. Ані вони, ані ми вогонь не відкривали. Вони постояли та поїхали.



Український борець оглядає у бінокль околиці аеропорту. Кадр з фільму «Ніхто, крім нас»

Наступного дня ми розділилися: половина перебувала на постах, половина відпочивала. Я був на посту. До нас під'їхали і сказали: «У нас гості». Ніхто з нас до пуття не розумів, у що це може вилитися, що робити і як себе поводити. Відверто скажу: стало страшно.

Сепаратисти психологічно тиснули на нас: зайняли вищу домінуючу точку, розгорнули там зброю. Без перешкод зайшли до нового термінала — охорона опору не чинила, хоча мала автоматичну зброю.

Перед цим нам заборонили там перебувати: сказали, що озброєні люди не потрібні, не варто лякати людей — тоді літаки літали. А сепаратистів, по суті, вони просто впустили.

Бойовики підійшли до нас о третій годині ночі, а бій почався о тринадцятій з копійками. З третьої години ночі до першої години дня точилися дискусії: вони вийшли на наші частоти й психологічно обробляли. Казали, що повбивають нас.

З ними спілкувався лише один із наших старших командирів. Він уміло — і це його велика заслуга — затягував час. Доки цей командир відволікав увагу сепаратистів, інший спілкувався зі штабом і чекав, коли скоординують роботу авіації.

Ми ж із сепаратистами не спілкувалися, розуміючи, що перед боєм зайві емоції недоречні. І так було важко, перший бій... Ми як могли підтримували один одного і намагалися поводити себе так, щоб не вводити в паніку товаришів. На той час це було найголовнішим.

«Лише одна військова частина ЗСУ в Донецьку не здалася» — Вороги вимагали від нас здати зброю — казали, тоді випустять. До речі, за тиждень до того в такий спосіб роззброїли міліціонерів: взяли в облогу, психологічно натиснули — і ті здали зброю. Можливо, навіть із тієї самої зброї по нас вели вогонь. Вони сподівалися, що ми так само відійдемо й обійдеться без втрат.

Загалом, дуже багато військових частин у Донецьку здали за домовленістю, за кримським сценарієм. Брали в облогу, налагоджували зв'язок і казали: «Ви стріляєте — ми стріляємо. Ви в нас не цілитесь — ми у вас не цілимося. Ви відстрілюєте весь боєкомплект. Кажете, що виходите. Здаєте зброю. Ви чинили опір. До

вас нема жодних претензій, але ви вирішили врятувати людей». Отак домовлялися.

Єдина військова частина Збройних сил України в Донецьку, що не здалася, — це частина протиповітряної оборони поблизу Донецького аеропорту. До них приїздили, але командир сказав: «Ні!»

«Сепаратисти прикривалися цивільними»

— Основним психологічним ударом для сепаратистів стала робота авіації. Зайшли два Су-24 і здійснили по два удари. Заходили з боку сонця, так красиво, професійно. Ми прикривали тил.

Але у противника теж було своє прикриття — із житлового будинку вони вели вогонь із ПЗРК. Їхня ракета пішла по літаку, але йому вдалось ухилитися.

Сепаратисти фактично прикривались цивільними. Ми запитали «старшого», чи можемо працювати по тій вогневій точці, і він сказав: «Ні в якому разі». Вони вели вогонь по нас — ми не відповідали. Той день пройшов без втрат, тільки двоє поранених.



Український Су-24 наносить авіаудар по позиціях сепаратистів біля аеропорту. Кадр з фільму «Ніхто, крім нас»

Ми перебували в сріблястому ангарі. Дії сепаратистів були, скажемо так, хаотичні. Вони пробували наступати зі стрілецькою зброєю, але після першого авіаудару в них почалася паніка. Бойовий дух підупав, бо зрозуміли, що немає сенсу автоматами воювати проти літака. До того ж після першого удару ніхто не знав, чи буде другий. Ми ж тримали позиції, вели вогонь — виконували свою роботу. Бій тривав дві доби.



Вантажівка з проросійськими бойовиками біля аеропорту Донецька. Кадр з фільму «Ніхто, крім нас»

«Якби всі воювали так, як добровольці, ця війна була б переможною ходою»

— Після першого військового досвіду вже стало видно, хто є хто: на кого можна покластися, а хто зовсім не придатний для війни. Було таке, що люди забивалися в куток — і все. Лише тепер я можу сказати,

що не всі підходять для армії. Це суто генетично, інстинкт самозахисту — або ти нападаєш, або лише захищаєшся.



Бойовики під час штурму Донецького аеропорту 26 травня 2014 року. Кадр з відео REUTERS

Добровольці знають, куди вони йдуть. Це основне. Якби всі воювали так, як добровольці, ця війна була б переможною ходою. Серед мобілізованих є толкові люди, але їх небагато. І найголовніше — вони погано навчені.



Військовослужбовці, які служили, мають елементарне уявлення про тактику: вони знають, як поводити себе. А непідготовленим під час бою командир постійно говорить, кому куди йти та що робити. І якщо раптом щось трапиться з командиром, вони стають не бойовою одиницею, а непідготовленими людьми з автоматами — і все. Тому головне завдання командира — навчити своїх людей, щоб у разі необхідності звичайний солдат зміг повести за собою людей.

Наші командири навчали нас усьому: стріляти зі всіх видів зброї, водити всі види техніки, і навіть люди, які не мали водійських прав, не вміли водити, там навчилися їздити на легковому транспорті, потім на вантажному — на «Уралах», на «ЗИЛах», — кожен міг стрибнути за кермо і повести технічний засіб за потреби.

Дуже добре спрацювали водії з нашого полку. Вони врятували багато техніки. Вона стояла не по-бойовому, а рядочком, одна машина за одною в зоні досяжності стрілецької зброї сепаратистів. Хлопці вдвох сідають у машину, їдуть, далі один вискакує, сідає за іншу. Одну ставлять — наступну беруть, і так вони ходка за ходкою під вогнем перегнали всю техніку. Як казали: чи зухвалі, чи відчайдушні.



Сепаратисти беруть участь у штурмі ДАП 26 травня 2014 року. Кадр з фільму «Ніхто, крім нас»

«Тіло загиблого товариша не могли вивезти місяць»

— Переломний момент був, коли Стрелков вийшов зі Слов'янська і зайшов у Донецьк. На третій день він вирішив штурмувати аеропорт. А ми вже були певний час в оточенні, зрозуміли, що робити, як вести вогонь і не підпускати піхоту, прострілюючи досить велику дистанцію. Принаймні, тоді вони не задіяли проти нас техніку, був звичайний стрілецький бій. Пізніше сепаратисти почали використовувати БМП.

Коли зайшла БМП, пост наш розстріляли й у нас був перший загиблий. Уламок влучив у бронежилет між пластинами, коли хлопець розвернувся, щоб відійти до поста. Близько місяця його тіло не могли вивезти, бо ми були в оточенні. Кільце розірвали десь у серпні чи в кінці липня.

«Українських каналів не було, дивились російські»

— Сиджу, дивлюсь телевизор, речник Лисенко заявляє, що, за неперевіреною інформацією, Донецький аеропорт захоплений. А я в аеропорту сиджу і дивлюся телевизор. Думаю: вийду на балкон

подивлюся — захопили нас чи ні. Вийшов — та не, не захопили. Зайшов.

Росія своєю пропагандою зробила цю війну. Пропаганда в них дуже сильна. У нас поранені хлопці на пости не ходили, відпочивали. Дивились телевізор, але оскільки українських каналів не було, то дивилися російські. Через дві доби виходять вони з кімнати відпочинку і кажуть: «У нас складається враження, що ми не за тих воюємо». Розумієте?! Це кажуть військові люди, які розуміють стан справ і знають, що і як. А що говорити про тих пересічних громадян, які це чують, і не протягом двох днів, а постійно, день у день. Усе, що там кажуть, вони сприймають за чисту монету.

Поранення й евакуація

— Поранення я отримав у вересні, коли ми виїхали на допомогу. Наш бортовий «уазик» був виведений із ладу. Ми зайняли оборону. Нас обстрілювали з РПГ (ручний протитанковий гранатомет. — *Ред.*), і в мене влучили уламки. Усе пішло в основному в бронежилет і праву руку. У вересні я виїхав, мене перевели на лікування.

На початку жовтня вийшли військовослужбовці, з якими я там був, їх замінили інші.

«З такими людьми можна у саме пекло йти — вони не зрадять», — «Халк»

Боець 3-го полку спеціального призначення ЗСУ із позивним «Халк» першим помітив ворожого снайпера в Донецькому аеропорту. Він розповів про перший бій за летовище та різні почерки ведення бою сепаратистів і російських військових:

— Забрали нас неждано-негадано 7 квітня 2014 року. Ми виїхали, але куди, навіть не здогадувалися. Знали, що є наказ і його треба виконувати. Усе відбулося дуже швидко: зібралися, погрузилися на «Урал» і виїхали у невідомому напрямку. Ми розуміли, що будемо охороняти якийсь об'єкт, але, коли побачили аеропорт, здивувалися. Я тоді уперше побачив Донецький аеропорт, він був абсолютно новий, сучасний, дуже гарний.

Ми розуміли, що відбулося навесні в Криму, знали про заворушення на Сході й очікували провокацій.

Ми були начеку — готові у будь-який момент до збройного опору, бо це наша служба, наша робота.



Новий термінал. Перші обстріли

Оборона «Донецького аеропорту» розпочалася з пострілу снайпера

— Спочатку ми охороняли периметр, включаючи старий термінал, потім позиції — їх було дуже багато. Наші командири грамотно поставили пости по всьому периметру аеропорту. Спершу все було тихо, спокійно. І ми вже почали думати, що все обійдеться миром, тим більше що наближалися вибори.

Розпочинався день 26 травня, ми були спокійні. Я чергував на даху старого терміналу й раптом помітив якийсь рух, а потім на даху нового терміналу з'явився силует. То був снайпер. Хоча була приблизно третя години ночі, але на Донбасі світає раніше, тому можна було розрізнити ці силуети. Ми підійшли ближче і побачили людей, які тікали. Ми зрозуміли, хто це і чого можна очікувати.

Ми доповіли про це, зайняли оборону і чекали наказу «Вогонь!», але він не надходив. Бій розпочався набагато пізніше — спонтанно.

Перший постріл зробив наш снайпер із даху старого терміналу. Він «зняв» кадирівця, який направив ПЗРК «Ігла» на Су-25, що летів нам

на підмогу. Зняв дуже чітко, красиво. Так усе й почалося. Із цього пострілу розпочався бій і взагалі оборона Донецького аеропорту.

Моя позиція була з боку самого міста. Ми прикривали наших хлопців, а терористи зайняли «зеленку» біля автостоянки й відкрили вогонь. Треба було діяти блискавично, навіть часу подумати не було. Усе, що необхідно, там згадується дуже швидко й чітко. Нас навчили основному — веденню бою, тактики, орієнтуванню. Тобто в нас була підготовка і моральна, і психологічна, і фізична.

Найскладніше було побороти свій страх. Особливо не по собі було, звичайно, коли прилетіла авіація. Це важко сприймати, але якщо є сила духу — впоратися можна. На війні надзвичайно важлива холонокровність.

Це був мій перший бойовий досвід. Ми всі 26 травня отримали хрещення боєм. Слава Богу, все вийшло чітко. Хоча могло статися що завгодно, бо техніка стара і могла дати збій. Але операція вдалася.

«Знаючи, що там відбувається, сидіти вдома я не міг»

— Наступного дня мене поранили. Була зачистка приміщення нового аеропорту. Почалася перестрілка... Отримав поранення в ногу, але нічого страшного, просто довелося трохи пострибати на одній нозі.

Я бачив ворога приблизно за 50 м. Це зовсім інші відчуття, коли розумієш, що це така ж жива людина, як і ти. Але ворог є ворог. Це війна, самі розумієте.

Полікувався в госпіталі й, знаючи, що відбувається на Сході, всидіти вдома не зміг. У серпні я повернувся, прибув до Донецька і вже утримував старий термінал аеропорту.

Відтоді, як я бачив аеропорт уперше, він дуже змінився. Він уже був абсолютно пустий, розбитий, валялося багато уламків, залишених речей, стояло дуже багато знищеної техніки. Аеропорт, можна сказати, перетворився на руїни. Але в старому терміналі ще були цілі стіни.

MEDLIT
медична література

КУПИТИ